

Stavovi studenata Sveučilišta u Splitu o psihijatrijskim bolesnicima

Attitudes of students at University of Split towards psychiatric patients

Zvonimir Puljić, Zvonimir Supičić, Mirjana Milić, Diana Aranza*

Sažetak

Cilj: Strah od nepoznatog u kombinaciji s nedostatkom edukacije kod čovjeka nerijetko rezultira formiranjem negativnih stavova prema određenom objektu ili skupini ljudi. Stoga su se, posljedično svojoj medicinskoj dijagnozi, na mjestu stigmatizirane skupine našli i psihijatrijski bolesnici, kako od strane opće populacije, tako i od strane zdravstvenih djelatnika. Cilj ovoga istraživanja je utvrditi stavove studenata Sveučilišta u Splitu o psihijatrijskim bolesnicima s obzirom na tip studija, te spol i dob ispitanika.

Ispitanici i metode: Uzorak ispitanika sačinjava 280 studenata s osam sastavnica Sveučilišta u Splitu. Korišteni mjerni instrument je novo konstruirani upitnik koji se sastoji se od 20 tvrdnji o stavovima prema psihijatrijskim bolesnicima koje ispitanici procjenjuju na petstupanjskoj Likertovoj ljestvici. Upitnik je pouzdan za interpretaciju rezultata, a vrijednost Cronbach's alpha iznosi 0,74. Podaci su analizirani korištenjem statističkog paketa SPSS v. 25 (IBM Corp., Armonk, New York) i Stat Ver 13,00. Istraživanje je odobreno od strane Etičkog povjerenstva Sveučilišnog odjela zdravstvenih studija Sveučilišta u Splitu.

Rezultati: Utvrđena je značajna razlika u stavovima o psihijatrijskim bolesnicima među studentima zdravstvenih i nezdravstvenih studija na razini značajnosti $p < 0,001$ u čak 12 mjernih varijabli od 20 raspoređenih u tri tematske cjeline; (I) osobni i društveni stavovi studenata prema psihijatrijskim bolesnicima, (II) stavovi studenata o društvenoj i radnoj sposobnosti psihijatrijskih bolesnika, (III) stavovi studenata o zbrinjavanju i liječenju psihijatrijskih bolesnika. Nije međutim utvrđena značajna razlika u stavovima studenata s obzirom na spol i dob ispitanika.

Zaključak: Sveukupno studenti imaju pozitivan stav prema psihijatrijskim bolesnicima, no međutim studenti zdravstvenih studija imaju pozitivnije stavove u odnosu na studente nezdravstvenih studija, što je vjerojatno zbog boljeg obrazovanja i informiranosti o psihijatrijskim bolestima, te smo stoga mišljenja da treba potaknuti na informiranost društva o psihijatrijskim bolestima, kako bismo smanjili stigmatizaciju prema oboljelima i njihovim obiteljima, te im omogućili bolju integriranost u društvo i zajednicu.

Ključne riječi: psihijatrijski bolesnici, psihijatrijske bolesti, mentalno zdravlje, studenti, stavovi

Summary

Objective: Fear of the unknown in combination with a lack of education in humans often results in the formation of negative attitudes towards a particular object or group of people. Therefore, as a result of their medical diagnosis, psychiatric patients have also found themselves in the place of the stigmatized group, both by the general population and by health professionals. The aim of this research is to determine the attitudes of students at the University of Split on psychiatric patients considering the type of study, sex and age of the subjects.

Subjects and methods: The sample of subjects consists of 280 students from eight components of the University of Split. The used measuring instrument is a newly constructed questionnaire consisting of 20 statements about attitudes towards psychiatric patients that subjects rate on a five-point Likert scale. The questionnaire is reliable for interpreting the results, the value of Cronbach's alpha is 0.74. Data were analyzed using the statistical package SPSS v. 25 (IBM Corp., Armonk, New York) and Stat Ver 13.00. The research was approved by the Ethics Committee of the University Department of Health Studies, University of Split.

Results: A significant difference in attitudes about psychiatric patients was found among students of health and non-health studies at the level of significance $p < .001$ in as many as 12 measurement variables out of 20

* Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija (Zvonimir Puljić, bacc. med. techn.; Zvonimir Supičić, bacc. med. techn.; Diana Aranza, mag. med. techn., doktorand)

Sveučilište u Splitu, Kineziološki fakultet (doc. dr. sc. Mirjana Milić)

Adresa za dopisivanje / Correspondence address: Zvonimir Puljić, Matice hrvatske 22, 21000 Split. E-mail: puljiczvonimir@gmail.com

Primljeno/Received 2021-01-15; Ispravljeno/Revised 2021-04-20; Prihvaćeno/Accepted 2021-04-22.

distributed in three topics; (I) students' personal and social attitudes towards psychiatric patients, (II) students' attitudes about the social and working capacity of psychiatric patients, (III) students' attitudes about the care and treatment of psychiatric patients. However, no significant difference was found in the attitudes of students considering the sex and age of the subjects.

Conclusion: Overall, students have a positive attitude towards psychiatric patients. However, health studies students have more positive attitudes compared to non-health studies students, which is probably due to better education and information about mental illnesses, so we believe that society should be encouraged to be informed about mental illnesses to reduce the stigma towards patients and their families and enable them a better integration into society and the community.

Key words: Psychiatric patients, mental illnesses, mental health, students, attitudes

Med Jad 2021;51(3):201-209

Uvod

Sagledavši ljudsku povijest od najstarijih vremena do danas, usporedno s velikim povijesnim razdobljima mijenjalo se i shvaćanje čovjeka o psihički oboljelim pojedincima u zajednici. Predrasude, stigma i pogrešna vjerovanja prema psihijatrijskim bolesnicima, prisutna u većem ili manjem omjeru, ovisno o povijesnom razdoblju, ostala su prisutna i u današnjem suvremenom svijetu. Unatoč brojnim revolucionarnim promjenama u psihijatrijskoj medicini koje su ostvarili istaknuti znanstvenici svojega vremena, na oboljele se često gleda kao na opsjednute, nesposobne, opasne, zbog čega nerijetko ostaju nepoželjni, neshvaćeni i izolirani od cijele zajednice, kao i vlastitih obitelji.^{1,2}

Suvremena medicina utemeljena na dokazima uvelike je promijenila stavove ljudi o različitim bolestima koje su u povijesti sa sobom nosile određenu stigmatizaciju. Međutim, u današnje vrijeme prema psihijatrijskim bolestima, a time i psihijatrijskim bolesnicima, i dalje postoje predrasude, strah i nelagoda u njihovoj prisutnosti, kao i sram od zajednice u kojoj se živi. Poznata je činjenica koja kaže da je neznanje izvor predrasuda, te stoga treba potaknuti na edukaciju društva o psihijatrijskim bolestima kako bismo smanjili stigmatizaciju prema oboljelima i njihovim obiteljima.²

Mentalno zdravlje nedvojbeno predstavlja izrazito važnu sastavnicu sveopćeg zdravlja svakog ljudskog bića. Kada je ono narušeno, ne samo da je sposobnost pojedinca da kontrolira vlastite misli, osjećaje, ponašanje i odnose s drugima snižena, već i sve socijalne, kulturne, ekonomske, političke i okolišne odrednice mentalnog zdravlja bivaju narušene s posljedičnim smanjenjem ukupne kvalitete života oboljele osobe. Danas je, na žalost, prisutan velik broj psihijatrijskih smetnji, poremećaja i bolesti koje se manifestiraju na različite načine i u različitom intenzitetu, ovisno o težini, duljini trajanja i terapijskom tretmanu postojećeg stanja.³ Naime, incidencija psihijatrijskih bolesti neprestano je u porastu, a njihov najčešće kroničan tijek, ponavljajući karakter i tendencija zahvaćanja mlađe populacije svakako ne

oduzimaju od ozbiljnosti ovoga problema. Najnovija istraživanja pokazuju kako danas gotovo 792 milijuna ljudi diljem svijeta pati od nekog oblika narušenog mentalnog zdravlja, što drugim riječima znači da jedna od deset osoba u općoj populaciji boluje od psihijatrijske bolesti.⁴ Navedeni podaci upozoravaju kako psihijatrijske bolesti predstavljaju jedan od vodećih javnozdravstvenih problema današnjice, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj, te stavljaju naglasak na podizanje svijesti o važnosti očuvanja i unaprjeđenja mentalnoga zdravlja, kao i pravovremeno otkrivanje, te rehabilitaciju psihijatrijskih bolesti.⁴

Glavni cilj ovoga istraživanja bio je utvrditi stavove studenata Sveučilišta u Splitu o psihijatrijskim bolesnicima, pri čemu su postavljene tri hipoteze koje pretpostavljaju kako postoji značajna razlika u stavovima o psihijatrijskim bolesnicima između studenata zdravstvenih studija i studenata nezdravstvenih studija, te značajna razlika s obzirom na spol i dob ispitanika.

Ispitanici i metode

Uzorak ispitanika

U ovom istraživanju sudjelovalo je ukupno 280 studenata Sveučilišta u Splitu. Zastupljeni su studenti sa svih šest godina studija, te sa svih razina obrazovanja, preddiplomski, diplomski i integrirani studiji. Ukupno je sudjelovalo osam sastavnica Sveučilišta u Splitu i to: Sveučilišni odjel zdravstvenih studija (SOZS), Medicinski fakultet (MEFST), Filozofski fakultet (FFST), Kineziološki fakultet (KIFST), Pravni fakultet (PFST), Ekonomski fakultet (EFST), Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje (FESB), te Kemijsko-tehnološki fakultet (KTF). SOZS i MEFST grupirani su u jednu skupinu ispitanika kao zdravstveni studiji, a ostale sastavnice grupirane su u drugu skupinu, kao nezdravstveni studiji. Ukupno je sudjelovalo 142 (50,71%) studenta zdravstvenih studija i 138 (49,29%) studenata nezdravstvenih studija. Veći dio ispitanika su žene, njih 219 (78,21%), dok je muškaraca znatno manje, njih 61 (21,79%). Najviše je ispitanika u dobi 18 – 22 godine, njih 210 (75%), slijede ih ispitanici u dobi

23 – 25 godina, njih 51 (18,21%), a najmanje je ispitanika starijih od 26 godina – 19 (6,79%).

Metode prikupljanja podataka

Mjerni instrument za ovo istraživanje je novo konstruirani Upitnik o stavovima studenata Sveučilišta u Splitu o psihijatrijskim bolesnicima koji se sastoji od 20 tvrdnji i obuhvaća tri tematske cjeline. Tema (I) nosi naziv osobni i društveni stavovi studenata prema psihijatrijskim bolesnicima, te sadrži osam tvrdnji, tema (II) sadržana također od osam tvrdnji nosi naziv stavovi studenata o društvenoj i radnoj sposobnosti psihijatrijskih bolesnika, dok tema (III) nosi naziv stavovi studenata o zbrinjavanju i liječenju psihijatrijskih bolesnika i sadrži četiri pitanja. Ispitanici procjenjuju tvrdnje na Likertovoj ljestvici od pet stupnjeva, zaokruživanjem jedne znamenke kojom iskazuju ili stupanj svog osobnog slaganja s navedenom tvrdnjom, ili pak stupanj u kojem se ta tvrdnja odnosi na samog ispitanika. Stupnjevi procjene i znamenke imaju sljedeće vrijednosti: 1 = uopće se ne slažem, 2 = uglavnom se ne slažem, 3 = niti se slažem, niti se ne slažem, 4 = uglavnom se slažem, 5 = u potpunosti se slažem. Ostale varijable korištene u ovom istraživanju su spol ispitanika, dob ispitanika, naziv studija koji pohađaju, vrsta studijskog programa, razina, te godina studija.

Mjerni instrument testiran je mjerenjem pouzdanosti, gdje vrijednost Cronbach's alpha pokazatelja upućuje na zaključak da je mjerni instrument valjan i pouzdan, te se može koristiti za interpretaciju rezultata. Cronbach's alpha iznosi 0,74.

Istraživanje je provedeno putem internetskog upitnika u formi *Google Docs* obrasca. Ispitanici su prije ispunjavanja upitnika morali pročitati obavijest informiranog pristanka, a ispunjavanje upitnika smatralo se suglasnošću za sudjelovanje u istraživanju, upoznati su sa svrhom istraživanja, te su im napisane upute za popunjavanje upitnika, kao i informacija da je sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno i anonimno.

Istraživanje je odobreno od strane Etičkog povjerenstva Sveučilišnog odjela zdravstvenih studija Sveučilišta u Splitu (Klasa: 001-01/20-01/0001; Ur. broj: 2181-228-07-20-0022).

Metode obrade podataka

Svi odgovori dobiveni popunjavanjem upitnika sažeti su u Excel dokumentu i primjereno kodirani za potrebe statističke obrade. Tako su odgovori studenata koji označavaju pozitivan stav, a zbog negativne formulacije pitanja imaju nizak rezultat, konvertirani u viši rezultat na način da su ocjene 1 konvertirane u

5 i ocjene 2 u 4, dok je kod ocjene 3 zadržana ista vrijednost. Podaci su analizirani korištenjem statističkog paketa SPSS v. 25 (IBM Corp., Armonk, New York) i Stat Ver 13,00. Za prikaz podataka korišteni su deskriptivni statistički modeli, pri čemu su osnovni podaci o ispitanicima, kao i učestalost točnih odgovora predstavljeni kao apsolutni brojevi i postoci, a ukupni rezultati testa predstavljeni su pomoću mjera srednje vrijednosti i mjera raspršenja. Razina značajnosti od $p < 0,05$ smatrana je statistički značajnom.

S obzirom na normalnost distribucije, korišteni su parametrijski statistički postupci. Razlike s obzirom na spol ispitanika analizirane su korištenjem t-test vrijednosti pri testiranju značajnosti razlika učestalosti odgovora, a analiza varijance u odgovorima s obzirom na tip studija (zdravstveni i nezdravstveni studiji) korištenjem ANOVA testa, dok je *post-hoc* analiza razlika ukupnog rezultata između skupina ispitanika s obzirom na dob studenata izražena s pomoću LSD (eng. *Least Significant Difference*) Fisherova testa.

Rezultati

Stavovi studenata o psihijatrijskim bolesnicima

Rješavanjem upitnika, pomoću 20 tvrdnji o psihijatrijskim bolesnicima ispitani su osobni i društveni stavovi studenata o psihijatrijskim bolesnicima, kao i njihovi stavovi o društvenoj i radnoj sposobnosti, te zbrinjavanju i liječenju psihijatrijskih bolesnika.

Na tvrdnju „Ako bi mi prijatelj rekao da boluje od psihijatrijske bolesti nastavio bih se družiti s njim“, ukupno je 189 studenata odgovorilo da se u potpunosti slaže s njom, dok je na tvrdnju „Sramio bih se da mi član obitelji boluje od psihijatrijske bolesti“, čak 188 studenata odgovorilo da se uopće ne slaže s njom. S druge strane, većina studenata, njih 117, uglavnom se slaže s tvrdnjom „Psihijatrijskog bolesnika treba zaposliti ako je dobar u određenom poslu“, a čak 103 studenta smatra kako „Psihijatrijski bolesnici trebaju imati ista prava na poslu kao i svi ostali“ odgovorivši kako se u potpunosti slažu s tom tvrdnjom. Rezultati također pokazuju kako se ukupno 77 studenata uopće ne slaže s tvrdnjom „Čim osoba pokaže znakove psihijatrijskog poremećaja treba biti smještena na bolničko liječenje“, što uvelike potvrđuje i mišljenje 121 studenta koji se uglavnom slažu, odnosno 81 studenta koji se u potpunosti slažu s tvrdnjom „Najbolja terapija za psihijatrijske bolesnike je da budu dio zajednice“. Najveći broj studenata neutralan stav iskazalo je za tvrdnje koje se odnose na sposobnost psihijatrijskih bolesnika za samozbrinjavanje, roditeljstvo, upravljanje motornim vozilima, te njihove kognitivne sposobnosti, odgovorivši kako se niti slažu, niti ne slažu s navedenim tvrdnjama (Tablica 1.)

Tablica 1. Deskriptivna statistika stavova studenata o psihijatrijskim bolesnicima na cjelokupnom uzorku od 280 ispitanika

Table 1 Descriptive statistics of students' attitudes about psychiatric patients in the entire sample of 280 respondents

Varijabla Variable	Naziv varijable Variable name	AS±SD M±SD	Mod Mode	Frekvencija Frequency
SQ1	Psihijatrijski bolesnici predstavljaju rizik za javnost (opasnost za sebe/ okolinu) <i>Psychiatric patients pose a risk to the public (danger to themselves / the environment)</i>	3,19±1,05	4	96
SQ2	Psihijatrijskog bolesnika treba zaposliti ako je dobar u određenom poslu <i>A psychiatric patient should be hired if he is good at a particular job</i>	3,64±1,02	4	117
SQ3	Nikada ne možete znati kako će psihijatrijski bolesnik reagirati <i>You can never know how a psychiatric patient will react</i>	3,73±1,07	4	98
SQ4	U radu s psihijatrijskim bolesnicima potrebno je stalno nadzirati njihove postupke <i>In working with psychiatric patients, it is necessary to constantly monitor their actions</i>	3,74±1,07	4	97
SQ5	Čim osoba pokaže znakove psihijatrijskog poremećaja treba biti smještena na bolničko liječenje <i>As soon as a person shows signs of a psychiatric disorder he should be placed in hospital</i>	2,43±1,16	1	77
SQ6	Psihijatrijski bolesnici trebaju imati ista prava na poslu kao i svi ostali <i>Psychiatric patients should have the same rights at work as everyone else</i>	3,86±1,12	5	103
SQ7	Bojim se psihijatrijskih bolesnika <i>I'm afraid of psychiatric patients</i>	2,44±1,13	2	81
SQ8	Psihijatrijski bolesnici nisu sposobni za rad/vođenje posla <i>Psychiatric patients are not able to work / run a business</i>	2,42±1,12	2	89
SQ9	Ako bi mi prijatelj rekao da boluje od psihijatrijske bolesti nastavio bih se družiti s njim <i>If a friend told me he was suffering from a psychiatric illness I would continue to hang out with him</i>	4,50±0,90	5	189
SQ10	Psihijatrijski bolesnici rijetko svojevolarno pristaju na hospitalizaciju <i>Psychiatric patients rarely voluntarily consent to hospitalization</i>	3,42±1,04	3	92
SQ11	Kada vidim psihijatrijskog bolesnika osjetim nelagodu <i>When I see a psychiatric patient I feel discomfort</i>	2,56±1,06	3	89
SQ12	Psihijatrijski bolesnici imaju smanjene kognitivne sposobnosti <i>Psychiatric patients have reduced cognitive abilities</i>	2,74±1,03	3	107

SQ13	Ako bih se ja liječio od neke psihijatrijske bolesti bilo bi me strah otkriti to mojim prijateljima <i>If I were to be treated for some mental illness I would be afraid to reveal it to my friends</i>	2,85±1,32	4	71
SQ14	Psihijatrijski bolesnici nisu sposobni za roditeljstvo <i>Psychiatric patients are not capable of parenthood</i>	2,91±1,12	3	109
SQ15	Najbolja terapija za psihijatrijske bolesnike je da budu dio zajednice <i>The best therapy for psychiatric patients is to be part of the community</i>	3,94±0,90	4	121
SQ16	Psihijatrijski bolesnici ne bi smjeli upravljati motornim vozilima <i>Psychiatric patients should not drive motor vehicles</i>	3,15±1,14	3	115
SQ17	Osjećam sažaljenje prema psihijatrijskim bolesnicima <i>I feel pity for psychiatric patients</i>	3,51±1,09	4	107
SQ18	Psihijatrijski bolesnici nisu sposobni brinuti sami o sebi <i>Psychiatric patients are not able to take care of themselves</i>	2,56±0,93	3	128
SQ19	Sramio bih se da mi član obitelji boluje od psihijatrijske bolesti <i>I would be ashamed if a family member of mine was suffering from a mental illness</i>	1,56±0,96	1	188
SQ20	Farmakoterapija ima pozitivan učinak na liječenje psihijatrijskih bolesti <i>Pharmacotherapy has a positive effect on the treatment of mental illnesses</i>	3,76±1,03	3	88

Legenda: AS – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija
Legend: M – mean; SD – standard deviation

Utvrđivanjem razlika u stavovima studenata zdravstvenih i nezdravstvenih studija na temu (I) osobni i društveni stavovi studenata prema psihijatrijskim bolesnicima, uočena je značajna razlika u tri od ukupno osam varijabli na razini signifikantnosti od $p < 0,001$, dok u ostalih pet varijabli nije utvrđena značajna razlika. Tvrdnje u kojima je uočena značajna razlika među skupinama ispitanika su „Psihijatrijski bolesnici predstavljaju rizik za javnost (opasnost za sebe/ okolinu)“, „Nikada ne možete znati kako će psihijatrijski bolesnik reagirati“, te „Bojim se psihijatrijskih bolesnika“. Svi navedeni rezultati upućuju na pozitivnije stavove studenata zdravstvenih studija (Tablica 2.).

Utvrđivanjem razlika u stavovima studenata zdravstvenih i nezdravstvenih studija na temu (II) stavovi studenata o društvenoj i radnoj sposobnosti psihijatrijskih bolesnika, u čak sedam, od ukupno osam

varijabli, među skupinama ispitanika dokazana je značajna razlika. Najznačajnija razlika uočena je za tvrdnje „Psihijatrijskog bolesnika treba zaposliti ako je dobar u određenom poslu“ ($p < 0,001$), „Psihijatrijski bolesnici trebaju imati ista prava na poslu kao i svi ostali“ ($p < 0,001$), „Psihijatrijski bolesnici nisu sposobni za rad/ vođenje posla“ ($p < 0,001$), te „Psihijatrijski bolesnici imaju smanjene kognitivne sposobnosti“ ($p < 0,001$). Nadalje, nešto manje značajna razlika uočena je za tvrdnje „U radu sa psihijatrijskim bolesnicima potrebno je stalno nadzirati njihove postupke“ ($p < 0,05$), „Psihijatrijski bolesnici ne bi smjeli upravljati motornim vozilima“ ($p < 0,05$), kao i za tvrdnju „Psihijatrijski bolesnici nisu sposobni brinuti sami o sebi“ ($p < 0,05$). Ponovno, sve razlike ukazuju na pozitivnije stavove studenata zdravstvenih studija (Tablica 3.).

Tablica 2. Razlika u osobnim i društvenim stavovima studenata zdravstvenih i nezdravstvenih studija o psihijatrijskim bolesnicima

Table 2 Differences in personal and social attitudes of health and non-health studies students about psychiatric patients

Varijabla Variable	Zdravstveni studiji Health studies AS±SD / M±SD (N=142)	Nezdravstveni studiji Non-health studies AS±SD / M±SD (N=138)	F	p
SQ1	3,00±1,03	3,38±1,05	9,20	0,00***
SQ3	3,49±1,03	3,97±1,05	15,19	0,00***
SQ7	2,23±1,02	2,65±1,21	10,24	0,00***
SQ9	4,55±0,86	4,45±0,93	0,87	0,35
SQ11	2,45±1,01	2,67±1,10	2,93	0,09
SQ13	2,90±1,30	2,79±1,34	0,50	0,48
SQ17	3,45±0,99	3,58±1,18	0,98	0,32
SQ19	1,51±0,88	1,61±1,04	0,78	0,38

Legenda: N – broj ispitanika; AS – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; F – koeficijent analize varijance; ***p<0,001

Legend: N – number of subjects; M – mean; SD – standard deviation; F – analysis variance coefficient; ***p<.001

Tablica 3. Razlika u stavovima studenata zdravstvenih i nezdravstvenih studija o društvenoj i radnoj sposobnosti psihijatrijskih bolesnika

Table 3 Differences in the attitudes of health and non-health studies students about the social and working capacity of psychiatric patients

Varijabla Variable	Zdravstveni studiji Health studies AS±SD / M±SD (N=142)	Nezdravstveni studiji Non-health studies AS±SD / M±SD (N=138)	F	p
SQ2	3,98±0,86	3,29±1,05	36,17	0,00***
SQ4	3,57±1,08	3,92±1,03	7,66	0,01*
SQ6	4,08±0,99	3,36±1,20	12,04	0,00***
SQ8	2,23±1,02	2,61±1,19	8,15	0,00***
SQ12	2,56±1,07	2,93±0,96	9,01	0,00***
SQ14	2,82±1,14	3,01±1,09	2,04	0,15
SQ16	2,96±1,12	3,34±1,12	7,85	0,01*
SQ18	2,43±0,85	2,70±0,98	5,89	0,02*

Legenda: N – broj ispitanika; AS – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; F – koeficijent analize varijance; *p<0,05; ***p<0,001

Legend: N – number of subjects; M – mean; SD – standard deviation; F – analysis variance coefficient; *p<.05; ***p<.001

Utvrđivanjem razlika u stavovima studenata zdravstvenih i nezdravstvenih studija na temu (III) stavovi studenata o zbrinjavanju i liječenju psihijatrijskih bolesnika, utvrđena je značajna razlika među skupinama za dvije od ukupno četiri varijable s razinom signifikantnosti od p<0,001. Razlike su uočene za tvrdnje „Čim osoba pokaže znakove psihijatrijskog poremećaja treba biti smještena na

bolničko liječenje“, te „Farmakoterapija ima pozitivan učinak na liječenje psihijatrijskih bolesti“ koja ujedno predstavlja varijablu s najvećom razlikom u stavovima između studenata zdravstvenih (AS±SD=4,15±1,00) i nezdravstvenih (AS±SD=3,35±0,89) studija s naglaskom na pozitivniji stav studenata zdravstvenih studija (Tablica 4.).

Tablica 4. Razlika u stavovima studenata zdravstvenih i nezdravstvenih studija o zbrinjavanju i liječenju psihijatrijskih bolesnika

Table 4 Differences in the attitudes of health and non-health studies students about the care and treatment of psychiatric patients

Varijabla Variable	Zdravstveni studiji Health studies AS±SD / M±SD (N=142)	Nezdravstveni studiji Non-health studies AS±SD / M±SD (N=138)	F	P
SQ5	2,16±1,09	2,71±1,16	16,62	0,00***
SQ10	3,36±1,09	3,48±1,00	0,91	0,34
SQ15	4,04±0,92	3,84±0,86	3,56	0,06
SQ20	4,15±1,00	3,35±0,89	50,72	0,00***

Legenda: N – broj ispitanika; AS – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; F – koeficijent analize varijance; ***p<0,001

Legend: N – number of subjects; M – mean; SD – standard deviation; F – analysis variance coefficient; ***p<.001

Razlike u stavovima studenata s obzirom na spol i dob ispitanika

Od 20 tvrdnji koje su ispitivale stavove studenata o psihijatrijskim bolesnicima, analizom varijance po spolu nije utvrđena značajna razlika. Studenti se značajno razlikuju u samo dvije varijable za tvrdnje „Čim osoba pokaže znakove psihijatrijskog poremećaja treba biti smještena na bolničko liječenje“, te „Ako bi mi prijatelj rekao da boluje od psihijatrijske bolesti nastavio bih se družiti s njim“ na razini p<0,05. Također, nije utvrđena značajna razlika u stavovima studenata s obzirom na njihovu dob. Značajno se razlikuju u samo dvije varijable, za tvrdnje „U radu s psihijatrijskim bolesnicima potrebno je stalno nadzirati njihove postupke“, te „Sramio bih se da mi član obitelji boluje od psihijatrijske bolesti“ na razini p<0,05. Moguće je da zbog nejednakog broja ženskih i muških ispitanika u uzorku, te nejednakog broja ispitanika unutar dobnih skupina, nema značajnih razlika u stavovima o psihijatrijskim bolesnicima s obzirom na spol i dob ispitanika.

Rasprava

Ovim istraživanjem provedenim na ukupno 280 ispitanika ispitani su stavovi studenata Sveučilišta u Splitu o psihijatrijskim bolesnicima. Utvrđene su značajne razlike između studenata zdravstvenih i nezdravstvenih studija za ukupno 12 varijabli u kojima su studenti zdravstvenih studija iskazali pozitivnije stavove prema psihijatrijskim bolesnicima. Navedeni rezultati su očekivani s obzirom na to da studenti zdravstvenih studija poput SOZS-a i MEFST-a, kroz svoju formalnu edukaciju, prije ili kasnije ostvare

dodirne točke s temom psihijatrije, te su nalik rezultatima istraživanja drugih autora u kojima je također uočeno kako zdravstveni djelatnici, te studenti i učenici zanimanja zdravstvenog usmjerenja pokazuju pozitivnije stavove prema psihijatrijskim bolesnicima u odnosu na ljude nezdravstvenog obrazovanja.^{5,6} Uz to, slične rezultate pokazuju i istraživanja u Češkoj, Singapuru i Americi u kojima se pokazalo kako doktori i ostali zdravstveni djelatnici imaju pozitivnije stavove u usporedbi s općom populacijom.^{7,8,9} S druge strane, zbog moguće nejednakog broja ispitanika unutar skupina, ovim istraživanjem nisu dokazane značajne razlike u stavovima studenata s obzirom na spol i dob ispitanika, za razliku od dvaju istraživanja na općoj populaciji u Hrvatskoj koja pokazuju kako su ispitanice ženskoga spola ipak sklonije boljem prihvaćanju psihijatrijskih bolesnika od muškaraca,^{5,10} a tu činjenicu podupire i istraživanje provedeno na općoj populaciji u Švedskoj.¹¹

Brojna dosadašnja istraživanja opisuju kako su se trendovi prihvaćanja psihijatrijskih bolesnika u zajednici mijenjali tijekom godina. Tako rezultati nacionalnog istraživanja koje je kontinuirano provedeno na općoj populaciji Engleske u razdoblju od 1994. do 2014., godine upućuju na sve veću razinu razumijevanja i tolerancije za psihijatrijske bolesnike, kao i njihovo otvorenije prihvaćanje, te integraciju u život zajednice svakim sljedećim istraživanjem u nizu. Isto istraživanje navodi kako su pripadnice ženskoga spola, dob ispitanika 35 – 54 godine, viši stupanj obrazovanja, te prethodni kontakt s psihijatrijskim bolesnicima odrednice pozitivnijih stavova prema skupini psihički oboljelih osoba.¹²

Zanimljivo je povući paralelu među sličnim istraživanjima provedenima na različitim uzorcima

ispitanika koja odražavaju stavove ljudi prema psihijatrijskim bolesnicima u Hrvatskoj. Osim ovoga istraživanja provedenog na studentima Sveučilišta u Splitu 2020., slična su provedena i na studentima sestrinstva Sveučilišta Sjever u Varaždinu 2018., učenicima triju medicinskih škola u Zagrebu 2015., te na općoj populaciji u Zadru 2019. godine. Usporedbom dobivenih rezultata svih navedenih istraživanja zapaženo je kako ispitanici uglavnom iskazuju neutralan stav za tvrdnje o strahu, nelagodi i sažaljenju prema psihijatrijskim bolesnicima. Moguće je da su razlog, još uvijek neformiranih stavova ispitanika, nedostatak izravnog kontakta s osobama koje boluju od psihijatrijskih bolesti ili poremećaja, ali i nedostatna educiranost populacije o temama psihijatrije. Ipak, najmanju razinu straha prema psihički oboljelima iskazuju ispitanici u Splitu, a nelagodu u njihovom prisustvu najmanje osjećaju ispitanici u Varaždinu. Oboljele najviše sažaljevaju ispitanici u Splitu, a slijede ih ispitanici u Zadru. Nadalje, sva četiri istraživanja pokazuju kako se populacija uglavnom slaže s tvrdnjama o nepredvidivosti reakcija psihijatrijskih bolesnika, te potrebi za pojačanim nadzorom njihovih radnji i postupaka. Konstatciju da nikada ne možete znati kako će psihijatrijski bolesnik reagirati, najviše podupiru ispitanici u Zagrebu, dok većinom ispitanici u Splitu drže kako je u radu s psihijatrijskim bolesnicima potrebno stalno nadzirati njihove postupke. Izrazito pozitivan stav ispitanici u Splitu i Zadru iskazali su za tvrdnju o prihvaćanju psihijatrijskog bolesnika kao člana svoje obitelji, na koju je većina ispitanika u oba uzorka odgovorila kako ih uopće ne bi bilo sram kada bi netko iz njihove obitelji psihički obolio. Međutim, za tvrdnju koja nalaže kako bi ih bilo sram otkriti drugima da oni sami boluju od psihijatrijske bolesti, odgovori ispitanika bili su poprilično podijeljeni u oba uzorka, pri čemu vrijedi naglasiti da su ipak ispitanici u Zadru iskazali veće neslaganje s tom tvrdnjom.^{10,13,14} Slijedom navedenoga možemo zaključiti kako unatoč prihvatljivim stavovima ispitanika, u određenim aspektima i dalje postoje predrasude i stigmatizacija s kojima se oboljeli svakodnevno suočavaju. To dokazuje mišljenje 119 studenata Sveučilišta u Splitu koji uglavnom smatraju kako psihijatrijski bolesnici predstavljaju rizik za javnost, odnosno opasnost za sebe ili okolinu. Ako uzmemo u obzir nedostatak formalne edukacije o psihijatrijskim bolesnicima pomoću programa obrazovnog sustava, glavninu informaciju o toj skupini bolesnika populacija uglavnom dobiva preko sredstava javnog priopćavanja, te nerealnih prikaza u filmovima i knjigama na kojima zasniva svoje stavove. Moguće je da su upravo mediji kao jedni od najsnažnijih

utjecajnih sredstava današnjice, svojim negativnim portretiranjem psihijatrijskih bolesnika, zaslužni za poticanje stigme prema oboljelima, te posljedičnu otežanu resocijalizaciju i reintegraciju u zajednicu.

Da na oblikovanje stavova studenata itekako utječe formalna edukacija pri visokim učilištima dokazuje i istraživanje provedeno na studentima treće godine studijskog programa sestrinstva pri Sveučilišnom odjelu zdravstvenih studija Sveučilišta u Splitu 2015. godine, u kojem je nakon provedene edukacije uočeno umjereno smanjenje negativnog stava studenata prema psihijatrijskim bolesnicima.¹⁵ Važnost edukacije i kontakta s bolesnicima ističu i autorice sa Sveučilišta Sjever u Varaždinu, koje su unatoč provedenoj edukaciji kod studenata zatekle određenu razinu stigmatizacije oboljelih.¹⁶ Također, istraživanje provedeno na učenicima Medicinske škole i Gimnazije Bjelovar donosi zaključak kako na oblikovanje stavova učenika uvelike utječu njihove obitelji i mediji, dok su razgovor s osobama koje su imale pozitivna iskustva s psihijatrijskim bolesnicima, teorijska nastava i kontakt s oboljelima u konačnici rezultirali zanemarivim poboljšanjem u percepciji psihijatrijskih bolesnika od strane učenika.¹⁷

Zaključak

Iako je suvremeno doba odlikovano napretkom medicinskih znanosti, razgovor o mentalnom zdravlju u široj populaciji još uvijek predstavlja svojevrsan tabu, zbog čega ono često biva zanemareno, a važnost higijene i održavanja mentalnoga zdravlja ostaje neprepoznata u svim slojevima društva. Usprkos pozitivnim stavovima o psihijatrijskim bolesnicima koji su utvrđeni ovim istraživanjem, definitivno ima mjesta za napredak u boljem shvaćanju oboljelih od strane mladih ljudi koji se akademski obrazuju. Pokazalo se kako studenti zdravstvenih studija imaju pozitivnije stavove prema psihijatrijskim bolesnicima, što je opravdano činjenicom da se studenti zdravstvenog usmjerenja obrazuju o psihijatrijskim bolestima.

Iz svega navedenoga možemo zaključiti kako je borba protiv stigmatizacije psihički oboljelih osoba izrazit izazov, kako za medicinu, tako i za cjelokupno društvo. Uspješnost destigmatizacijskih programa temelji se na kolektivnom nastojanju struke i medija da promijene društvenu svijest o psihijatrijskim bolesnicima, kako bi u konačnici bili tretirani s integritetom, autonomijom i poštovanjem kakvog je svaka osoba dostojna.

Literatura

1. Sedić B. Zdravstvena njega psihijatrijskih bolesnika. Zagreb: Zdravstveno veleučilište; 2007.
2. Horvat M. Stigmatizacija psihički oboljelih osoba [Internet]. Varaždin: Sveučilište Sjever, Odjel za biomedicinske znanosti; 2016 [pristupljeno 22.08.2020.]. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unin:1029/preview>
3. World Health Organization. Mental disorders. [Internet]. 2019 [pristupljeno 22.08.2020.]. Dostupno na: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-disorders>
4. Ritchie H, Roser M. Mental Health. Our World in Data. [Internet]. 2018 [pristupljeno 22.08.2020.]. Dostupno na: <https://ourworldindata.org/mental-health>
5. Škugor T, Sindik J. Stavovi prema duševnim bolesnicima u društvu – usporedba u odnosu na odabrane socio-demografske čimbenike. Sestrinski glasnik 2017;22:273-279.
6. Vučić Peitl M, Tibljaš D, Prološćić J, Habibović F. Stigmatizacija duševnih bolesnika od srednjoškolaca. Socijalna psihijatrija 2018;46:307-325.
7. Winkler P, Mladá K, Janoušková M et al. Attitudes towards the people with mental illness: comparison between Czech medical doctors and general population. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol. 2016;51:1265-73.
8. Yuan Q, Picco L, Chang S, Abdin E, Chua BY, Ong S i sur. Attitudes to mental illness among mental health professionals in Singapore and comparisons with the general population. PLoS One 2017;12:e0187593.
9. Stuber JP, Rocha A, Christian A, Link BG. Conceptions of mental illness: attitudes of mental health professionals and the general public. Psychiatr Serv 2014;65:490-7.
10. Benić K. Stigmatizacija psihijatrijskih bolesnika na području Zadarske županije [Internet]. Varaždin: Sveučilište Sjever, Odjel za sestринство; 2019 [pristupljeno 22.08.2020.]. Dostupno na: <https://repozitorij.unin.hr/islandora/object/unin%3A2692/datastream/PDF/view>
11. Ewalds-Kvist B, Högberg T, Lützn K. Impact of gender and age on attitudes towards mental illness in Sweden. Nord J Psychiatry. 2013;67:360-8.
12. TNS BMRB. Attitudes to Mental Illness 2014 Research Report. [Internet] London: TNS BMRB; 2015 [pristupljeno 22.08.2020.]. Dostupno na: https://www.time-to-change.org.uk/sites/default/files/Attitudes_to_mental_illness_2014_report_final_0.pdf
13. Ružman M. Stavovi studenata sestринства prema psihijatrijskim bolesnicima [Internet]. Varaždin: Sveučilište Sjever, Odjel za sestринство; 2018 [pristupljeno 22.08.2020.]. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unin%3A2071/datastream/PDF/view>
14. Brajković K. Stigmatizacija psihijatrijskih bolesnika od strane učenika medicinskih škola [Internet]. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet; 2015 [pristupljeno 22.08.2020.]. Dostupno na: <https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef%3A660/datastream/PDF/view>
15. Šarić M. Stavovi studenata sestринства prema psihijatrijskim bolesnicima [Internet]. Split: Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija; 2015 [pristupljeno 22.08.2020.]. Dostupno na: <https://repo.ozs.unist.hr/islandora/object/ozs%3A55/datastream/PDF/view>
16. Zagorščak K, Buhin Cvek A, Sajko M, Božičević M. Stavovi i predrasude studenata Studija sestринства prema psihički bolesnim osobama. Socijalna psihijatrija 2017;45:209-216.
17. Čatipović M, Čatipović V. Stavovi učenika prema psihičkim bolesnicima. Medicinski vjesnik 2007; 39:71-76.

